mr. I.R. Adema
Commissaris van de Koning in de provincie Noord-Brabant

Ministerie voor Asiel en Migratie
t.a.v. de Minister voor Asiel en Migratie
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

's-Hertogenbosch, 26 januari 2026

Betreft: Reactie op uw verzoek inzake het verrichten van invoeringstoetsen in het kader van de Spreidingswet

Excellentie,

Bij brief van 5 december 2025 heeft uw ministerie de twaalf commissarissen van de Koning verzocht een invoeringstoets uit te voeren naar de Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen (Spreidingswet), zoals voorgeschreven in artikel 12 van deze wet. Met deze brief, waarvan de inhoud is afgestemd binnen de Kring van commissarissen van de Koning, bied ik u de provinciale invoeringstoets Noord-Brabant aan. Deze oplegbrief bevat de belangrijkste aandachtspunten waarvoor de Kring gezamenlijk graag nadrukkelijk uw aandacht vraagt. Voor een volledige weergave van onze ervaringen in Noord-Brabant verwijs ik naar de bijgevoegde invoeringstoets.

De commissarissen van de Koning spreken opnieuw hun steun uit voor de Spreidingswet. De wet biedt een noodzakelijk wettelijk kader voor solidariteit tussen gemeenten, voor een evenwichtige verdeling van de opvangopgave en voor het voorkomen van terugkerende noodscenario's in de asielopvang. In de eerste cyclus heeft de wet gemeenten en provincies houvast gegeven, is intergemeentelijke samenwerking versterkt en zijn meer duurzame opvangvoorzieningen gerealiseerd. Tegelijkertijd laat de praktijk zien dat een robuust en weerbaar opvangstelsel niet in één cyclus tot stand komt. Continuïteit en bestuurlijke betrouwbaarheid zijn daarom essentieel.

**Knelpunten en onbedoelde effecten**
Uit de diverse provinciale invoeringstoetsen blijkt dat de negatieve effecten die in de eerste cyclus zijn waargenomen, in hoofdzaak niet het gevolg

zijn van de wet- en regelgeving zelf, maar primair zijn terug te voeren op het handelen van de minister als mede-uitvoerder van de Spreidingswet. Pas in tweede instantie betreft het effecten die samenhangen met de wettelijke systematiek. Voor die laatste categorie constateren wij dat met name de uitvoeringstermijnen structureel te krap zijn gebleken. Dit punt is niet nieuw: reeds tijdens het wetgevingstraject is hier door medeoverheden, uitvoeringsorganisaties en de Raad van State op gewezen. De praktijk bevestigt deze zorgen. De Kring acht het daarom noodzakelijk dat deze termijnen bij de brede evaluatie van de wet expliciet worden heroverwogen.

Daarnaast, en dit punt achten de commissarissen wezenlijk, signaleren wij negatieve effecten die rechtstreeks samenhangen met keuzes en handelwijze van het kabinet en de minister als mede-uitvoerder van de wet. Allereerst wordt de uitvoering ernstig gehinderd door de dubbelzinnige en onduidelijke houding van het kabinet. Enerzijds worden gemeenten en provincies aangesproken op hun wettelijke verplichtingen en wordt uitvoering verlangd, terwijl anderzijds het proces tot intrekking van dezelfde wet in gang is gezet. Dit ondermijnt het gezag en de werking van de wet en belemmert de voortgang van lokale besluitvorming. De Kring acht dit een ernstige tekortkoming, temeer daar juist lokale bestuurders in deze fase bestuurlijke rugdekking nodig hebben.

Daarnaast constateert de Kring met zorg dat het interbestuurlijk toezicht (IBT) nog altijd niet effectief van start is gegaan, terwijl dit toezicht een cruciaal sluitstuk van de Spreidingswet vormt. Het uitblijven van effectief, transparant en consistent toezicht ondermijnt de onderlinge solidariteit tussen gemeenten, werkt strategisch en afwachtend gedrag in de hand en doet afbreuk aan de resultaten van de wet. Zonder geloofwaardig IBT doet de wet niet wat zij beoogt te doen, en worden gemeenten die hun verantwoordelijkheid nemen onvoldoende beschermd. De Kring heeft hier in eerdere correspondentie reeds herhaaldelijk en nadrukkelijk op gewezen. Dat deze signalen in de eerste cyclus onvoldoende zijn opgevolgd, stelt ons teleur en baart ons zorgen met het oog op volgende cycli.

## Oproepen namens de Kring van commissarissen

In het licht van bovenstaande herhaalt de Kring met nadruk haar eerdere oproepen, zoals ook verwoord in eerdere correspondentie:

- Houd de Spreidingswet in stand, en verbeter deze op basis van zorgvuldige evaluatie en invoeringstoetsen.
- Bezie de huidige termijnen opnieuw op uitvoerbaarheid en duurzaamheid.
- Bied expliciete en zichtbare steun aan lokale bestuurders die deze wet uitvoeren.
- Pas interbestuurlijk toezicht consequent toe als essentieel sluitstuk van de Spreidingswet.
- Voorzie uitvoeringsorganisaties en medeoverheden van structurele en toereikende financiering.

**Tot slot**

Als Kring verwachten we dat u bij het opstellen van het verslag aan de Tweede Kamer de provinciale invoeringstoetsen volledig, zorgvuldig en in samenhang betrekt, conform artikel 12 van de wet. Alleen dan kan de Kamer zich een reëel beeld vormen van wat nodig is om de effectiviteit en uitvoerbaarheid van de spreidingswet te verbeteren.

Met het aantreden van een nieuw kabinet eind februari is een fundamenteel andere opstelling van het Rijk noodzakelijk. Wij vertrouwen erop dat een nieuwe kabinet rolvast en ondubbelzinnig handelt, het interbestuurlijk toezicht daadkrachtig en consequent toepast en lokale bestuurders actief beschermt tegen bestuurlijke en maatschappelijke druk bij de uitvoering van deze wet. Een dergelijke opstelling van het Rijk is voorwaardelijk om nieuwe opvangcrises en een overbelasting van het lokaal bestuur te voorkomen. Mijn collega's en ik zullen hierin onze verantwoordelijkheid blijven nemen en zien uit naar een constructieve tweede cyclus van uitvoering van deze wet.

Met vriendelijke groet

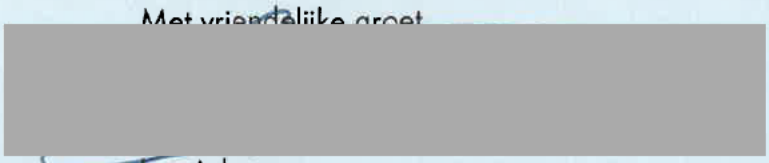

Ina Adema

**Invoeringstoets Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen (Spreidingswet) Noord-Brabant**

De eerste uitvoeringscyclus van de Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen, in de volksmond de Spreidingswet, laat zien dat de wet in de praktijk heeft geleid tot een evenwichtigere spreiding en meer regionale regie. Tegelijkertijd brengt zij aanzienlijke uitvoeringslasten en bestuurlijke spanningen met zich mee voor alle betrokken overheden.

Voor de commissaris van de Koning (CdK) betekent deze wet een meer formelere verantwoordelijkheid als rijksorgaan, waarbij gemeenten, regionale partners en het Rijk nadrukkelijker een beroep doen op zijn of haar rol als procesbewaker en bemiddelaar. De Provinciale Regietafel (PRT) vervult in Brabant een waardevolle functie als overlegplatform. Door de beperkte wettelijke termijnen, de complexiteit van het dossier en de druk op het proces ligt de nadruk vaak op het tijdig doorlopen van de procedure, waardoor de ruimte voor strategische afwegingen beperkter blijft.

Kenmerkend voor Brabant is de bereidheid van een aantal regio's om gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen. In Hart van Brabant is bijvoorbeeld een regionale afspraak tot stand gekomen waarbij enkele gemeenten, waaronder Gilze en Rijen en Oisterwijk, een groter aandeel in de asielopvang op zich nemen, terwijl andere gemeenten zich richten op de opvang van Oekraïense ontheemden of de huisvesting van statushouders. In Noordoost-Brabant is een vergelijkbare uitruil gerealiseerd tussen Sint-Michielsgestel en Boxtel, waarbij gemeenten onderling afspraken maakten op basis van lokale mogelijkheden. Deze voorbeelden laten zien dat Brabantse gemeenten elkaar willen ontlasten en dat regionale solidariteit daadwerkelijk vorm krijgt wanneer er ruimte is voor maatwerk.

Tegelijkertijd is de Brabantse opgave aanzienlijk verzwaard door de toepassing van de sociaaleconomische status (SES/WOA-score). De motie die tot deze correctie leidde, heeft voor Brabant een negatieve uitkomst gehad, waardoor de provinciale opgave met ruim 2.500 opvangplekken toenam. De opstelling van het Rijk ten aanzien van de wet was bovendien complex. De voortdurende mogelijkheid dat de Spreidingswet alsnog zou worden ingetrokken, droeg bij aan de indruk dat het Rijk onvoldoende bestuurlijke steun bood. Ook heeft de eerdere houding van het Rijk bij sommige gemeenten het beeld versterkt dat de wet niet strikt zou worden gehandhaafd en dat het instrument van interbestuurlijk toezicht niet zou worden toegepast. In bijna alle regio's leefde aanvankelijk de gedachte dat het Rijk vooral zou inzetten op vrijwilligheid. Hierdoor voelden sommige gemeenten minder urgentie om tijdig tot realisatie te komen. Pas laat in het proces, toen duidelijk werd dat de wet naar alle waarschijnlijkheid wel degelijk gehandhaafd zou worden, ontstond het besef dat actie noodzakelijk was. Dit werd echter zeer laat duidelijk en bemoeilijkte

het bereiken van regionale afspraken. Ook de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2026 spelen hierbij een rol.

Het opstellen van het provinciaal verslag is uitvoerbaar gebleken, maar vraagt wel aanzienlijke capaciteit. De rol van de CdK als objectieve verslaglegger kan soms onder druk komen te staan wanneer gemeenten verwachten dat hij of zij ook actief bemiddelt of richting geeft. Het verdeelbesluit laat zien welk effect de wet kan hebben. In enkele Brabantse regio's zorgde dit voor enige teleurstelling, omdat het besluit niet volledig aansloot bij de eerder gemaakte regionale afspraken. De bezwaarprocedure is juridisch werkbaar, maar zorgt in de praktijk voor te veel vertraging. In bijvoorbeeld Hart van Brabant is bezwaar gemaakt omdat het verdeelbesluit niet aansloot bij de regionale afspraken, dit bezwaar is uiteindelijk wel gegrond verklaard.

In de realisatiefase komen knelpunten naar voren die mogelijk in eerdere consultaties onvoldoende zichtbaar waren. Het PRT-secretariaat en de provinciale ondersteuning beschikken niet altijd over capaciteit om de intensieve procesbegeleiding te leveren die de wet vraagt. Daarnaast ontstaan regionale verschillen in uitvoeringskracht, waardoor de wet niet overal het gewenste effect sorteert. De SPUK-regelingen worden door Brabantse gemeenten als complex en administratief belastend ervaren, terwijl de Decentrale Uitkering weliswaar financiële compensatie biedt, maar door een flink aantal gemeenten als onvoldoende kostendekkend wordt gezien. Gemeenten ervaren onzekerheid over meerjarige financiering en over welke kosten precies subsidiabel zijn. Het Rijk past het instrument van interbestuurlijk toezicht terughoudend toe, waardoor gemeenten in onzekerheid blijven over het moment waarop handhaving daadwerkelijk volgt.

Voor het COA leidt de wet tot financiële en organisatorische druk, onder meer door de noodzaak om flexibel op- en af te schalen en door afhankelijkheid van gemeentelijke realisatie. Fluctuerende instroom en onzekerheid over de timing van opvanglocaties maken efficiënt plannen en begroten lastig. Ook voor de provincie en de PRT geldt dat de extra inzet van personeel en ondersteuning niet structureel is gefinancierd, terwijl de wet wel structurele taken met zich meebrengt.

Met 56 gemeenten heeft Brabant de grootste gemeentelijke omvang van alle provincies. Dat betekent dat relatief veel gemeenten een lagere taakstelling heeft gekregen (tot 200). Hoewel de Spreidingswet gemeenten kleine opvangopgaven toedeelt, blijkt kleinschalige opvang in de praktijk vaak moeilijk uitvoerbaar. De kosten voor locatiebeheer, begeleiding, veiligheid en organisatie drukken bij kleine aantallen onevenredig zwaar op het budget, waardoor de financiële haalbaarheid onder druk staat. Schaalgrootte is derhalve belangrijk om kwalitatief goede en duurzame opvang te kunnen realiseren. Hierdoor ontstaat een spanningsveld tussen de wettelijke opgave en de praktische uitvoerbaarheid.

De afgelopen tijd wordt duidelijker dat de opvangopgaven uit de Spreidingswet sterker én duurzamer kunnen worden opgepakt wanneer gemeenten deze alleen, maar in regionaal verband vormgeven. Door de krachten te bundelen ontstaat ruimte voor meer schaalvoordelen, betere spreiding van kosten en het inzetten van specialistische expertise die afzonderlijke gemeenten vaak niet kunnen dragen. Daarnaast maakt een regionale aanpak het mogelijk om opvanglocaties strategisch te plannen, voorzieningen te delen en sneller te schakelen bij veranderende omstandigheden. Dit draagt niet alleen bij aan financieel realistische oplossingen, maar ook aan een aantrekkelijkere, stabielere en professionelere opvang voor betrokken partijen.

Alles bij elkaar laat de eerste cyclus zien dat de wet heeft bijgedragen aan meer landelijke regie en een duidelijker proces, maar dat de randvoorwaarden voor een soepele uitvoering om meer uitwerking. Veel knelpunten die vooraf in consultaties en uitvoeringsscans werden gesignaleerd, blijken in de praktijk daadwerkelijk op te treden, terwijl nieuwe knelpunten zichtbaar zijn geworden op het gebied van capaciteit, rolverdeling en financiële voorspelbaarheid. De aanvankelijke onduidelijkheid over het voortbestaan van de wet én de handhavingsbereidheid van het Rijk hebben niet optimaal bijgedragen aan een soepel proces. In Brabant komt daar nog de extra opgave door de SES/WOA-correctie bij. De komende cyclus vraagt daarom om bestuurlijk commitment vanuit het Rijk, heldere kaders, voldoende tijd, voorspelbare financiering en versterking van de uitvoeringsstructuur bij alle betrokken partijen. Op deze manier kan Brabant ook in de toekomst zijn verantwoordelijkheid in dit dossier blijven nemen.

Tenslotte vanuit Brabant op het volgende. Het is op dit moment niet te overzien welke gevolgen het toekomstige ruimtebeslag van Defensie zal hebben voor het asielvraagstuk, onder meer in Budel. Daarbij wordt nadrukkelijk gesteld dat een eventuele aanvullende opgave die hieruit voortvloeit niet kan worden toegerekend aan de bestaande Brabantse provinciale opgave.